

Strategi Program **Plan**

Policy Riktlinjer Regler

Styrdokument

BIBLIOTEKSPLAN

ANTAGET AV: Kommunstyrelsen

DATUM: 2016-01-07, § 26, 2019-10-31, § 280

ANSVAR UPPFÖLJNING: Verksamhetschef Kultur och fritid

GÄLLER TILL OCH MED: 2019, förlängd till och med 2020

ULRICEHAMNS
KOMMUN

Våra styrdokument

[Normerande]

Policy - Vår hållning, övergripande

Riktlinjer - Rekommenderade sätt att agera

Regler - Absoluta gränser och ska-krav

[Aktiverande]

Strategi - Avgörande vägval och strategiområden från fullmäktigeberedningar

Program - Avgörande vägval och programområden från andra än fullmäktigeberedningar

Plan - Uppdrag, tidsram och ansvar

Bakgrund

I bibliotekslagen har det sedan 2004 funnits en paragraf om att kommuner och landsting ska anta planer för sin biblioteksverksamhet. I 2013 års bibliotekslag har krav på biblioteksplan förstärkts och även förtydligats något. Förutom kravet på att en biblioteksplan ska vara ett särskilt dokument, är det upp till kommunerna själva att utforma planen.

Kungliga biblioteket har utformat ett förtydligande som kan vara till hjälp för kommunerna. Biblioteksplanerna ska bland annat *”ge närmare besked om verksamhetens inriktning och omfattning på sådan nivå att medborgarens förutsättningar att påverka huvudmannens överväganden gynnas”*. Planerna ska omfatta både folkbibliotek och skolbibliotek samt ange samarbeten med andra kommuner och regioner. Demokratiaspekten och vissa prioriterade målgrupper är fokus i nya lagen.

Även skollagen och andra dokument är viktiga i utformandet av en kommunal biblioteksplan. Andra dokument är t ex regional biblioteksplan, kommunens kulturplan, det kommunalpolitiska handlingsprogrammet samt målen för god ekonomisk hushållning.

Syfte

Syftet med biblioteksplanen är att bryta ner nationella, regionala, delregionala och kommunala mål till tydliga uppdrag för att ge verksamheten möjlighet att fokusera sitt arbete.

Biblioteksverksamheten idag

Folkbiblioteken i Ulricehamns kommun är organiserade under verksamhet Kultur och fritid som är en del av sektor Service.

I Ulricehamns kommun finns nio folkbibliotek inklusive stadsbiblioteket. Biblioteken i Blidsberg, Hökerum och Gällstad är större filialer som har öppet flera dagar i veckan. I de mindre samhällena Dalum, Grönahög, Timmele, Trädet och Älmestad finns utlåningsstationer som har öppet några timmar i veckan. I Knätte finns dessutom ett bibliotek som drivs i föreningsregi. Stadsbiblioteket har öppet 45 timmar per vecka fördelat på sex dagar.

Biblioteken i Blidsberg, Gällstad, Hökerum, Dalum och Timmele är integrerade folk- och skolbibliotek. Biblioteket i Grönahög ligger i ortens bygdegård, i Trädet har biblioteket sina lokaler i ett hyreshus och i Älmestad i f d skolan. År 2015 arbetar 15 personer på folkbiblioteken fördelat på 9,7 årsarbeten.

Stadsbibliotekets nuvarande lokaler i Nämndhuset är i dåligt skick och en process som syftar till en nybyggnation av ett stadsbibliotek i anslutning till nuvarande ICA Kvantums lokaler fortlöper. I det nya stadsbiblioteket ska kommunens kulturverksamhet samlas med fokus på människa och aktivitet.

På alla bibliotek kan man låna böcker, tidskrifter, ljudböcker, filmer etc. Finns inte det som efterfrågas finns det möjlighet att reservera från andra bibliotek, även utanför kommunen. Biblioteken erbjuder också service i form av Boken Kommer-verksamhet (hemskickning av böcker, talböcker m m till de som har svårt att ta sig till sitt bibliotek), nedladdning av

talböcker, publika datorer och trådlöst nätverk, kopiering och scanning. Man erbjuder även anpassade medier i olika former t ex storstil, talböcker samt böcker på lättläst svenska och på olika språk. På bibliotekets hemsida erbjuds digitala tjänster som bibliotekskatalog, databaser, biljettförsäljning samt nedladdning av e-böcker.

Biblioteket fungerar som kulturell mötesplats där så är möjligt och anordnar många kulturprogram t ex författarbesök, musikprogram, workshops, föredrag, läscirklar, familjeföreläsningar och rim- och ramsstunder. En förutsättning för detta är ett väl fungerande samarbete kring biblioteksprojekt och programverksamhet med personal på kulturverksamheten såsom kulturstrateg och kultursekreterare.

2014 lånade folkbiblioteken i kommunen ut 185 192 medier. Utlån av vuxenlitteratur stod för 36 % av utlåningen, barnlitteratur för 48 % och AV-medier (film, musik, ljudböcker, talböcker) för 14 %. Utlåningen av e-böcker var 2 % av bibliotekens totala utlåning.

Skolbiblioteken i kommunen är organiserade under sektor Lärande. I kommunen finns elva F-6 skolor och två 7-9 skolor samt ett gymnasium. Alla skolorna har ett skolbibliotek. Fackutbildade bibliotekarier finns endast på fem av enheterna: Bogesund- och Ulrikaskolorna (F-6), Stenbocks- och Ätradalsskolorna (7-9) samt Tingsholmsgymnasiet. Övriga enheter bemannas av lärarbibliotekarier. Som resurs för dem finns på Ulricehamns stadsbibliotek en skolbibliotekscentral som bemannas av en bibliotekarie(50 %)och en biblioteksassistent (50 %). Skolbibliotekscentralens syfte är att stödja lärarbibliotekarierna på skolorna utanför centralorten med läsfrämjande åtgärder, urval och gallring m m. Man arbetar utefter en årsplan "Kulturtrappan" för att säkerställa att alla barn 0-15 år i Ulricehamn får ta del av kultur och lässtimulans i samma omfattning.

Målet för skolbiblioteksverksamheten är att vara en pedagogisk resurs i lärandet och syfta till ökad måluppfyllelse och språkutveckling hos eleverna.

Folkbiblioteken och skolbibliotek tillhör olika verksamheter men delar vissa funktioner. Biblioteken har samma bibliotekssystem och beståndet av medier kan i de flesta fall utnyttjas av alla bibliotek. Ett visst personalutbyte förekommer, en eftersträvan finns att genomföra fortbildning gemensamt och att ha regelbundna avstämningsmöten.

Samarbeten kommuner och regioner

Enligt bibliotekslagen ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka för att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser.

Den regionala biblioteksverksamheten ska främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet. Kultur i Väst erbjuder kompetensutveckling och stöd i olika biblioteksfrågor samt nätverk för olika funktioner t ex IT, socialbibliotekarier, skolbibliotekarier, bibliotekschefer, barnbibliotekarier.

Biblioteken i Sjuhärad samverkar i en mediegrupp främst kring medieförsörjning, men även fortbildning och verksamhetsutveckling. Många fjärrlån görs mellan kommunerna i Sjuhärad då vi de senaste åren fått regionala medel för att köpa in medier till biblioteken i området i stället för att fjärrlåna dem från universitets- och högskolebibliotek. Då regionbibliotekets tidigare uppdrag att sörja för den kompletterande medieförsörjningen har tagits bort i den nya bibliotekslagen kommer en ny inriktning på samarbetet att arbetas fram under de

närmaste åren. Medieförsörjning är numera ett kommunalt ansvar och mediegrupperna ska arbeta fram en medieplan med fokus på de prioriterade grupperna.

Framtida utmaningar

Biblioteken har en viktig strategisk betydelse som mötesplatser, såväl fysiskt som virtuellt. Det interaktiva, digitala biblioteket är under utveckling, samtidigt som biblioteken med sina fysiska rum kan fylla ett behov av mötesplatser i den verkliga världen. Det är viktigt att behålla dessa platser i den nya digitala kulturen. (Kulturplan för Boråsregionen, Sjuhärads kommunalförbund)

En enkät har lagts ut på olika platser i Ulricehamns kommun för att ta del av medborgarnas/kundernas synpunkter på vad som behövs på biblioteken och hur biblioteksverksamheten kan utvecklas. Förutom att enkäten har lagts ut på samtliga bibliotek i kommunen, har den även lagts ut i kommunens andra lokaler för att möjliggöra svar från både de personer som i normala fall besöker bibliotek och de som inte gör det. Totalt samlades 149 enkätsvar in av 200 utlagda, vilket innebär en svarsfrekvens på 75 %. Enkäten gav ganska mycket information och inom biblioteksverksamheten har redan diskussioner påbörjats om att göra vissa små förändringar.

Betydligt fler kvinnor än män svarade på enkäten. Forskning visar också att kvinnor är vanligare biblioteksbesökare än män (Göteborgs universitet: SOM-undersökningen 2012 resp 2014). Män och kvinnor besöker biblioteken med olika syften. Kvinnor lånar och läser böcker i större utsträckning än männen. Män använder ofta biblioteken som en mötesplats där de umgås och läser tidningar, söker information, använder datorer. Det kan därmed vara en fråga att jobba vidare med utifrån vad det är som lockar män till biblioteken.

På orterna utanför centralorten där biblioteken har begränsade öppettider reduceras möjligheten för biblioteket att fungera som mötesplats. Filialerna på orterna utanför centralorten håller dock de öppettider som idag är möjligt. En rimlig nivå har hittats utifrån behov för att kunna ha samtliga åtta landsbygdsbibliotek öppna. Många bibliotek på orterna ligger i skolans lokaler och även om anslag sätts upp om öppettiderna tror många att biblioteken har stängt under skolloven vilket kan göra att de nyttjas i mindre utsträckning än de skulle kunna. En fråga som kan bli aktuell i framtiden är s k "Meröppet" som innebär att det går att komma in i bibliotekslokalen med passerkort även efter det att biblioteket stängt. Datorer används generellt i liten utsträckning på de landsbygdsbibliotek som erbjuder det. De används mest i områden där många nyanlända placeras.

Det är viktigt att biblioteksverksamheten arbetar i enlighet med de behov som finns i just vår kommun och för att fördjupa den diskussionen har synpunkter även tagits in från kommunens olika sektorer. Diskussionen handlade bland annat om behovet av att synliggöra olika målgrupper eller behovet av andra servicetjänster.

En annan målgrupp som fångats upp genom diskussionerna med sektorerna är gruppen äldre som bor kvar i ordinärt boende. För att dessa personer inte ska hamna i ensamhet och bli isolerade är det en grupp som är extra viktiga att uppmärksamma i den uppsökande verksamheten där även bibliotekets digitala hjälpmedel möjliggör för de äldre att fortsätta läsa och inhämta kunskap.

Skol- och folkbiblioteken har en viktig uppgift i att utveckla och stärka elevernas och medborgarnas kunskap och förståelse för hur vårt moderna informationssamhälle fungerar i

ett alltmer komplext medielandskap där informationen flödar och alla kan göra sin röst hörd. Även om många idag har stora kunskaper om hur den digitala informationstekniken kan användas gäller det inte alla grupper. Även bland dem som är tekniskt kunniga saknas ibland väsentliga insikter i hur man ska värdera och kritiskt granska informationen.

En översyn både inom sektor service och lärande av kommunens biblioteksorganisation bör göras för att främja likvärdighet och hitta samordningsmöjligheter.

Inriktningar för biblioteksverksamheten

Utgångspunkten för att hitta en riktning för biblioteksverksamheten har varit att sammanföra de olika nationella-, regionala- och lokalpolitiska mål som finns på området, t ex bibliotekslag, skollag, regional biblioteksplan och kommunalpolitiskt handlingsprogram, tillsammans med det resultat som framkommit ur enkätundersökningen och den dialog som förts med kommunens sektorer.

Två uppdrag som tas omhand redan i målen för god ekonomisk hushållning är *”Totalt antal media som lånas på biblioteket per kommuninvånare och år ska bibehållas”* och *”Antal kulturaktiviteter ska öka för varje år”*. Tillgänglighetsanpassning av kommunens lokaler tas redan om hand i fastighets ordinarie verksamhet. I det kommunalpolitiska handlingsprogrammet finns redan ett uppdrag med om att *”Kommunen ska förstärka olika kultur- och läsprojekt, gärna tillsammans med andra aktörer inom föreningsliv och näringsliv. Ett särskilt fokus ska riktas mot barn, unga och äldre”*.

Uppdragen som nämnts ovan och som redan finns med i verksamhetsplaneringen kommer därmed inte nämnas mer i biblioteksplanen. Nedan anges uppdrag utifrån de prioriterade och identifierade grupper som uppkommit under framtagandet av den här biblioteksplanen.

Prioriterade och identifierade grupper

Biblioteket ska vara ett demokratiskt bibliotek som är tillgängligt för alla och anpassat efter användarnas behov. Det innebär bland annat att biblioteksverksamheten ska vara tillgänglig i både fysisk och digital form i den mån som är möjlig. Prioriterade och identifierade grupper som biblioteksverksamheten ska ägna särskild uppmärksamhet åt och som återspeglas i uppdragen nedan är följande:

- Personer med funktionsnedsättning
- De nationella minoriteterna och personer med andra modersmål än svenska
- Barn och unga
- Äldre i ordinärt boende

Uppdrag

I biblioteksplanen ska det vara möjligt att mäta och följa upp biblioteksverksamheten. Vi har valt att knyta detta till de grupper som är prioriterade samt identifierade. Aktiviteter som ska genomföras för att realisera uppdragen specificeras varje år i bibliotekens verksamhetsplaner.

Personer med funktionsnedsättning

- Bibliotekets verksamhet ska vara tillgängligt oavsett funktionsnedsättning, det gäller dels det fysiska biblioteket såväl som det digitala.

De nationella minoriteterna och personer med andra modersmål än svenska

- Biblioteksverksamheten ska vara mångspråkig dvs erbjuda litteratur och media på de 5 mest vanliga språken i kommunen samt lättläst svenska.
- Biblioteket ska bedriva uppsökande verksamhet till dessa grupper för att vidga deltagandet.

Barn och unga

- Vi ska ligga över genomsnittet i riket vad gäller barnbokslån.
- Vi ska varje år genomföra insatser för att främja elevers språkförmåga och läsintrasse.
- Folk- och skolbiblioteken ska medverka till att öka medborgarnas/elevernas medie- och informationskompetens.

Äldre i ordinärt boende

- Antal "Boken kommer" låntagare ska öka.
- Biblioteket ska erbjuda anpassade medier och teknik för de som har behov av det för att kunna ta del av litteratur och information.

Övergripande för all biblioteksverksamhet ska

- Det nya stadsbiblioteket fungera som en demokratisk och kulturell mötesplats för alla.
- Stor vikt läggs vid det vidgade deltagandet och tillgänglighet.